

Ailenin Var Oluş Gayesi ve İnsanlığa Sundukları

The Family's Purpose Of Existence
And Offers To Humanity

Abdullah ADIGÜZEL

Prof. Dr. Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Öğretim Üyesi

Özet

Tarihi süreç içinde ailenin yapısında, şeklinde, boyutlarında ve işlevlerinde bazı değişimler olmasına rağmen kendi kutsal ve fonksiyonel yapısını korumayı başarmıştır. Said Nursî, ailenin insanlar için bir cennet işlevini gördüğünü, objektiflik ve evrensellik kavramlarının ailenin özünü oluşturan temel unsurlar olduğunu belirtir. Bu bağlamda ailenin çeşitli işlevler üstlendiği bilinmektedir. Aile biyolojik işlevi ile insan neslinin devamını hedeflerken, psikolojik işlevi ile bireye bilişsel ve duyuşsal doyum sağlama, sevgi gösterme ve saygınlık kazandırma çabası içerisindedir. Aile, toplumsal işlevi ile bireyin güvenliğini ve sosyalleşmesini sağlamanın yanı sıra aidiyet duygusunu geliştirme ve çevre edindirmeye çalışmaktadır. Bireyin ilk eğitiminin ailede başlaması ailenin eğitim işlevinin önemini vurgulamaktadır. Nursî, ben şefkat dersini çocukluğumda annemden hikmet, intizam ve nizam dersini babamdan aldım diyerek, ailede duyuşsal alan öğrenmelerinde annenin ve bilişsel öğrenme alanında ise babanın etkili olduğunu belirtmektedir. Küçük yaşta ailede alınan bu eğitimler bireyin bütün yaşamı boyunca alacağı eğitimin çekirdeğini oluşturmaktadır. Okulöncesi dönemde çocuklara verilen eğitimin bundan sonra verilen tüm eğitimlerden daha etkili olduğu tüm eğitim otoritelerince kabul görmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aile, eğitim, birey, işlev, insanlık, toplum

Abstract

There have been some changes in the structure, shape, dimensions and functions of the family during the historical process. Despite this, it has managed to preserve its sacred and functional structure. Thus, Nursî states that the family functions as a paradise for people. Nursî states that the concepts of objectivity and universality are the basic elements that form the essence of the family. In this context, it is known that the family undertakes various functions. The family aims at the continuation of the human generation with its biological function. With its psychological function, the family tries to provide cognitive and affective satisfaction to the individual, to show love and to gain dignity. In addition to ensuring the safety and socialization of the individual with its social function, the family tries to develop the sense of belonging and acquire an environment. The beginning of the primary education of the individual in the family emphasizes the importance of the educational function of the family. Nursî, I learned the lesson of compassion from my mother and the lesson of wisdom, order from my father. He states that the mother is effective in learning affective domains in the family, and the father is effective in cognitive learning. Of course, these trainings received in the family at a young age constitute the core of the education that the individual will receive throughout his life. Education given to children in the preschool period is accepted by all education authorities to be more effective than any education given after that.

Keywords: Family, education, individual, function, humanity, society

Giriş

İnsanlık tarihi boyunca aile hep en önemli değer olarak başköşede yerini almıştır. Bu bağlamda toplumun temel taşı ve çekirdeği olan aile insanlıkla birlikte var olan toplumsal bir kurum olmanın yanı sıra topluma ve insanlığa önemli katkılar sağlama görevini de üstlenmiştir. Zamanla ailenin yapısında, şeklinde, boyutlarında ve işlevlerinde bazı değişimler olmasına rağmen kendi kutsal ve fonksiyonel yapısını korumayı başarmıştır. Böylece geniş aileler küçülüp çekirdek aileye dönüşürken, eğitim, yönlendirme, meslek edindirme gibi bazı alanlardaki görevleri de başka kurumlara devredilmiştir. Fakat topluma katkı ve insanlığa hizmet açısından, çocuk yapma, sevgi, koruma, büyütme, yetiştirme, dinî ve ahlaki eğitim, toplumsallaştırma ve kişisel gelişim gibi işlevlerini sürdürmeye devam etmektedir. Bazı görevlerini devrettiği kurum ve kuruluşların da doğrudan ve en esaslı paydaşı konumunda olan aile bireyin güven ve huzur merkezidir.

Gökâlpe aileyi, içtimai müesseselerin en eskisi olan milletin dirlik ve birliğinin yegâne sağlayıcısı bir evlilik kurumu (Gökâlpe, 1978) olarak tanımlarken, Sezal aileyi, toplumsal örgütlenmenin ve toplumsal kurumlaşmanın temel birimi ya da birbirine evlilik ve kan bağıyla veya evlat edinme şekliyle bağlı olan insanlar grubu (Sezal, 1981) olarak tanımlamaktadır. Daha dar biçimiyle aile, bir erkek ile kadın ve varsa çocuklarından oluşan toplumun en küçük birimi ve kurumu olarak tanımlanmaktadır. Literatüre baktığımız zaman aileye ilişkin yapılmış binlerce tanımın hep aynı tür ve fonksiyonel yapı üzerine olduğu görülmektedir. Nursî, aile kavramına daha geniş bir açıdan bakmış, sadece Müslümanlar için değil aynı zamanda tüm insanlar için aile kurumunun önemine dikkat çekmiştir. Ona göre aile, “maddî ve manevî lezzetlere medar bir mekândır.” ve “İnsanın hususan Müslümanın tahassüngâhı (sığınağı) ve bir nevi cenneti ve küçük bir dünyası aile hayatıdır” (Nursî, 2011).

Duran ve Sülükler, Nursî'nin bu tanımını şöyle yorumlamışlardır: Nursî, ailenin insanlar için bir cennet işlevini gördüğünü, objektiflik ve evrensellik kavramlarının ailenin özünü oluşturan temel unsurlar olduğunu belirtir. Ailenin bu unsurları sadece belli bir kesime, dine veya topluluğa ait olmadığını, insan soyuna ait olduğunu gösterir. Ona göre bu öz, aile saadetinin de esas iksiridir. Bu özün kaybolmasının aile mutluluğunun ve dolayısıyla insanlığın mutluluğunun kaybolması anlamına geldiği vurgulanmaktadır (Duran ve Sülükler, 2017).

Daha evrensel açıdan aileyi değerlendirmemize olanak sağlayan Nursî'nin tanımlarından hareketle ailenin varoluş gayesinin insanlığın varoluşunun devamlılığı ve saadeti için temel şart olduğunu görmek mümkündür. Ancak Nursî yaradılış gayesinin sadece dünya hayatı ile sınırlanmadığına, bu nedenle ailenin görev ve işlevlerinin ebedi hayatı da kapsadığına “Aile, ebedî bir arkadaşlık ve daimî bir refakat ve sermedî bir beraberliktir.” söylemiyle dikkat çekmektedir. Ona göre, kadın ve erkek arasında gayet esaslı ve şiddetli münasebet, muhabbet ve alâka, yalnız dünyevî hayatın ihtiyacından

Nursî, ailenin insanlar için bir cennet işlevini gördüğünü, objektiflik ve evrensellik kavramlarının ailenin özünü oluşturan temel unsurlar olduğunu belirtir.

*Psikologlar
ailenin bireyi
geliştirme
yönü üzerinde
dururken,
eğitmciler aileyi
ilk mektep olarak
görmüşlerdir.*

ileri gelmiyor. Evet, bir kadın, kocasına yalnız hayat-ı dünyeviyeye mahsus bir refika-i hayat değildir. Belki hayat-ı ebediyede dahi bir refika-i hayattır (Nursî, 2005). Bu görüş, ailenin işlevlerinin kutsiyetine ve devamlılığına olan inancımızı ve ihtiyacımızı güçlendirmektedir.

Aile kavramına ilişkin olarak literatürde yapılan taramalara baktığımızda birey ve toplum sağlığı ve mutluluğunun esas alındığı ve toplumsal huzur için aile mefhumunun önemsendiği çalışmaların olduğu görülmektedir. Ancak insan ihtiyacının çok çeşitli ve sonsuz olması gerçeğinden hareketle aile kavramının dünyevi ve uhrevi işlevleri ile birlikte varoluş gayesi, toplumların işleyişine kattığı değer ve insanlığa sunduğu hizmetlerin incelenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışma bu ihtiyaçtan hareketle desenlenmiştir.

Ailenin İşlevleri

Bilim insanları ailenin yapısını ve işlevlerini kendi çalışma alanlarına göre farklı şekillerde sınıflandırmış ve tanımlamışlardır. Sosyologlar, psikologlar, eğitimciler, fizyologlar, ekonomistler, hukukçular, siyasetçiler ailenin tanımına ve işlevlerine kendi mesleki kavramları çerçevesinde anlam yüklemişlerdir. Sosyologlar toplumsal işlevleri açısından aileyi incelerken en küçük topluluk olarak tanımlamışlardır. Psikologlar ailenin bireyi geliştirme yönü üzerinde dururken, eğitimciler aileyi ilk mektep olarak görmüşlerdir. Ekonomistler aileyi ekonomiye katkısı açısından değerlendirirken, hukukçular ilk kuralların aileler tarafından bireye öğretildiği düşüncesindedirler.

Geçmişte ve gelecekte, maddi ve manevi insan hayatının her alanına farklı düzeylerde etki eden ve bu bağlamda insanlığa hizmet sunan aile kurumunun üstlenmiş olduğu çok çeşitli işlevler vardır. Bu işlevlerin tanım ve özellikleri şöyle açıklanabilir:

Ailenin Biyolojik İşlevi

Ailenin biyolojik işlevi demografik açıdan önemlidir. Çünkü insanoğlu çoğalmak ve kendi neslini devam ettirmek arzusundadır. İnsanlığın bu arzusu, ailenin "çocuk yapmak, yetiştirmek ve kendi nesillerini üretmek" (Özgüven, 2000) gibi fonksiyonları ile karşılanmaktadır. Ailenin bu işlevi Kur'ani ahlak ve Kur'ani mahremiyet ilkeleri çerçevesinde incelenmektedir. Bu bağlamda özellikle mahremiyet anlayışına farklı yaklaşımlar ve tanımlar yapılmıştır. Alan otoritelerinden bir kısmı mahremiyeti bireysel hak ve özgürlüklerin temeli olarak görürken bir kısmı da mahremiyeti özgürlüklerin önünde bir engel olarak görmektedirler. Mahremiyeti özgürlüğün teminatı olarak görenler, aile kavramının kutsiyetini ön plana çıkararak insanlığın geleceğini ailenin varlığına bağlamışlardır. Mahremiyeti özgürlüğe engel olarak görenler ise ailenin varlığını gereksiz olarak görmekte ve ailesiz toplumları teşvik etmektedirler. Nursî ailenin varlığını ve istikrarlı devamını, "Bu zamanda aile hayatının ve dünyevî ve uhrevî saadetinin ve kâdınlarda ulvî seciyelerin inkişafının sebebi, yalnız daire-i şeriattaki âdâb-ı İslâmiyetle olabilir." (Nursî, 2005) sözleri ile açıklamaktadır.

İnsanlık onurunu devam ettirecek bir aile kurmak ve devam ettirmek sağlıklı ve güçlü bireyler yetiştirmek açısından önemlidir. İnsanlık onuru ancak İslamî prensiplerle muhafaza edilebilir. Bu bağlamda daire-i şeriat-taki âdâb-ı İslâmîyete uygun güçlü bireyler ve istikrarlı bir nesil insanlığın geleceğinin belirlenmesi açısından çok önemlidir. Bu nedenle ailenin biyolojik işlevinin meşru dairede ve Kur'ani mahremiyete uygun olması insanlığa büyük bir hizmettir.

Neslin devamını sağlama:

Ailenin en önemli işlevlerinden biri insan neslinin devamı için çocuk meydana getirip yetiştirmektir. Aile bu işlevini en mükemmel bir şekilde ancak evlilik yoluyla gerçekleştirebilmektedir. Ailesiz toplum ve evlilik dışı çoğalmayı öngören, ahlaken uygun görülmeyen ve dünya genelinde kabul görmeyen az sayıdaki görüşün dışında neslin devamının ancak aile ile gerçekleşebileceği anlayışı tüm dünya ve tüm semavi dinlerce kabul görmektedir. Bu nedenle aile, toplumda nüfusun kaynağını oluşturması, kuşakların sürekliliğini ve neslin devamını sağlama açısından temel sosyal bir kurum (Tezcan, 1985) olarak tanımlanmaktadır. Aile hayatı, evlilik ve devamlılığın sağlanması konusunda Nursî "Aile hayatı, kadın-erkek mabeyninde mütakabil hürmet ve muhabbetle devam eder" (Nursî, 2005) diyerek evliliğin ve aile devamlılığının ölçülerini de ortaya koymuştur. Bu arzu beka duygusundan kaynaklanan ebedi yaşama isteğidir. Ebedi yaşama isteğinin karşılanmasının bu dünyada mümkün olmaması, ahiretin varlığına büyük bir delildir. Bu bağlamda Nursî'nin aile saadeti tanımlamaları bu dünyanın ötesinde ahireti de kapsar. Aile, neslin devamını sağlayarak kendi varlığını ve insanlığın varlığını koruyup, insanları ebedi hayata hazırlayan etkin ve mucizevi bir kurumdur.

Ailenin Psikolojik İşlevi

Aileler çocuklarının ruh sağlığı ile de ciddi alakadardırlar. Onları kendinden emin, özgüveni yüksek, kendini tanıyan, dürüst, inançlı, hoşgörülü olmaya ek olarak yeteneklerinin farkında olan becerikli bireyler olarak da yetişmelerini sağlayan yine ailedir. Bu yönüyle birey için aile müthiş bir moral ve güven kaynağı olmanın yanı sıra duygusal sığınak olarak da bireyi bağrına basmaktadır.

Duygusal doyum sağlama

Aile, üyelerini duygusal bağlarla birbirine bağlayarak onların en temel psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçlarını karşılar. Bunun yanı sıra çocuğun, üzülme, ağlama, öfkelenme, sevinme, oynama, şımarma, nazlanma, sığınma, sevgi, saygı gibi psikolojik ihtiyaçları da vardır. Bu ihtiyaçları en iyi karşılayan ailedir ve ailede de anne şefkatidir. Aile, çocuğun psikolojik ihtiyaçları için sıcak bir yuva oluşturur ve onu insanlığa yararlı sosyal bir birey olarak yetiştirir. Çocuğu fiziksel ve sosyal çevrenin etkilerinden koruyan, ona yaşanabilir bir sevgi ortamı hazırlayan, sıcak bir yuva oluşturan aile ona moral

Aile, neslin devamını sağlayarak kendi varlığını ve insanlığın varlığını koruyup, insanları ebedi hayata hazırlayan etkin ve mucizevi bir kurumdur.

Sevgi insan hayatında yaşamsal bir koşul olarak tanımlanır, saygınlık ise insan onuru ile ilgilidir ve birey insan olmak itibarıyla saygındır.

değerleri de aşilar (Kır, 2011). İnsanoğlu ebede meftun olduğu için arzuları ebede kadar uzanmaktadır. Dünyada mutlu olmak istediği gibi ebedi saadeti de arzular. Onun için bireyin ebedi yaşama isteğine ilişkin duygularının tatmin edilmesi gerekmektedir. Ebed için yaratılan insanı dünya nimetleri tatmin etmez. İnsanoğlunun bu özelliğini bilen Nursî insanı hep bir bütün olarak ele almış ve aile işlevlerini ona göre belirlemiştir. Nursî'ye göre; "Eğer âhirete iman o haneye girse, birden ışıklandıracak. Ortalarındaki münasebet ve şefkat ve karâbet ve muhabbet, kısacık bir zaman ölçüsüyle değil, belki dâr-ı âhirette, saadet-i ebediyede dahi o münasebetlerin devamı ölçüsüyle samimî hürmet eder, sever, şefkat eder, sadakat eder, kusurlarına bakmaz gibi ahlâk yükseknir. Hakikî insaniyet saadeti o hanede başlar inkişafa." (Nursî, 2005).

Sevgi gösterme ve saygınlık kazandırma: Aile, bireyler arasında karşılıklı saygı ve sevgi ortamı oluşturur. Anne, baba ve çocuklar bir vücudun azaları gibi sevgi ve saygı ile birbirlerine bağlanırlar. Bu nedenle aile, samimî hürmeti, sevgiyi, şefkati, sadakati sağlayan küçük ama geniş bir şahs-ı manevidir. Netice ve vazife itibarıyla aile en cemiyetli merkezdir, hayat-ı şehriyedir.

Sevgi insan hayatında yaşamsal bir koşul olarak tanımlanır, saygınlık ise insan onuru ile ilgilidir ve birey insan olmak itibarıyla saygındır. Çünkü yaratılış gayesi bunu gerektirir, eşref-i mahlukat olması insanın şerefli olarak yaratıldığını gösterir. Ancak bireyin en esaslı olan çevresi ailedir. Aile içerisinde bireye gösterilen sevgi ve değer algıları bireyin toplum içindeki saygınlığını da belirler. Bu bağlamda aile büyüklerine özellikle annelere büyük görevler düşmektedir. Nursî, annelerin aile içindeki bu özelliklerini şöyle tanımlamaktadır. "Hatta halis muhabbet, fitrat-ı insaniyede ve umum validelerde derç edilmiştir. İşte bu halis muhabbete tam manasıyla validelerin şefkatleri mazhardır. Valideler o sırr-ı şefkat ile evlatlarına karşı muhabbetlerine bir mükâfat, bir rüşvet istemediklerine ve talep etmediklerine delil; ruhunu, belki saadet-i uhreviyesini de onlar için feda etmeleridir." (Nursî, 2005). Aileyi kutsal kılan aile içindeki bireylerin birbirlerine karşı bu fedakarlık duygusudur. Bu duygu toplumda aidiyet duygusunun güçlenmesini de sağlamaktadır.

Dünyada şefkatin en yoğun olduğu alan anne ve babanın evlatlarına gösterdiği şefkattir. Şefkat, insanları her yönüyle kabul etme, her canlıya sevecenlik gösterme, onları koruma ve merhamet duygusuyla yaklaşma olarak ifade edilebilir. Bu, empati yoluyla geniş aile bireylerine, topluma ve tüm insanlara, hatta tüm canlı cansız varlıklara kadar yayılarak evrenselleşir.

Ancak aile içerisinde anne ve babaların evlatlarına karşı olan sevgi ve şefkatlerinin dengeli ve uygun ölçüde olması gerekir. Allah'ın şefkatinden daha büyük bir şefkat yoktur. Bu durumu Binbaşoğlu şöyle açıklıyor. Ancak her şeyin ifratı gibi tefriti de zararlıdır. İlaç, ölçülü içilirse şifa verir, çok fazla kaçırılırsa zehirler. Çocuğu aşırı sevgiye boğmamak gerekir (Binbaşoğlu, 1978). Aşırı sevgi ile yetişen çocuk bağımlı, edilgen, her türlü sorunun çözümünü anne ve babasına bırakan, kendi ayağının üstüne duramayan güvensiz çocuktur (Yılmaz, 2002). Aile sevgi ve şefkate dengeyi sağlayabilirse

aileyi sıcak bir yuvaya ve sevgi yumağına dönüştürebilir. Böyle ortamlarda yetişen çocukların öz saygıları ve kendilerine güvenleri yüksektir. Öz saygı, aile sevgisi ve iyi bir eğitimle desteklenerek yetişen çocuk, kendisinin değerli olduğuna inanır, çevresiyle barışık, öğrenme, sevme, keşfetme ve bulma yeteneği gelişir, başarılı ve mutlu bir kişiliğe sahip olur. Böylece aile bireye doğuştan bir statü sağladığı gibi yaşam süreci içinde de üyelerine statü ve saygınlık kazandırır. Ailenin sosyal ve kültürel yapısı, ekonomik ve eğitim durumu, üyesi olan bireyin statüsünü etkiler.

Ailenin Toplumsal İşlevi

Aile içinde bulunduğu toplumun temelini oluşturur. Dolayısıyla toplumsal yapıdaki en temeli işlevleri de aile üstlenmiştir. Birey toplum içinde bir statü ve role sahip olmasına rağmen gerçek kişiliğini ancak diğer bireylerle sosyal ilişkiler kurarak oluşturur. Bireye bu sosyal ortamı en iyi aile sağlar (Acar, 1990). Aile, içinde yaşanılan toplumdan devlete kadar uzanan kurumlar zinciri içinde, tüm kurumların güçlü ve sağlıklı olmasını sağlayan en önemli ve temel birimdir. Nursî ailenin bu özelliğinin fitri olduğunu belirterek toplumsal yapı olarak ailenin işlevlerini şöyle açıklar. Aile, fitrata dayalı bir iş birliğidir. Fıtrata dayalı bir iş birliğinde kadın ve erkek birbirini teyid eder, birbirini tekmil eder, birbiriyle ittihad eder, birbirine kuvvet verir; kadını ve erkeği gereksiz yüklerden ve sorumlulardan kurtarır; kadın ve erkekteki noksanlıklar tekmil edilir. Bu yönüyle aile; terbiye edendir, hayra sevk edendir, mezkûr hakikatlere mazhar olmaya vesile edendir, tesirli bir muallimdir, fitri bir hizmettir (Nursî, 2005).

Aile bireylerinin birbirlerine güç ve moral kaynağı olduğu, toplumsal görev ve sorumluluklar konusunda bilinçlenme, iş bölümü ve paylaşma, yardımlaşma ve duygudaşlık gibi en önemli toplumsal olgulara ailenin kaynaklık ettiği bilinmektedir. Bu bağlamda kan bağı her ne kadar ailede önemli bir faktör olarak görülse de inanç birliğinin de çok önemli olduğu görüşü yaygındır. Freyer, “aile üyelerini birbirine bağlayan bağ, kan bağı değil kutsal temellere bağlayan inanç birliğidir. Diğer ifadeyle, geniş bir aile grubuna mal olan inanç ve ibadet birliği, kan bağı ve birlikte yaşamının ortaya çıkardığı öteki bağlardan daha kuvvetli bir dayanışma meydana getirmiştir. Kutsal bir unsur, onları birleştirirken aynı zamanda bu birliğe kutsallık da vermektedir (Freyer, 1964).” söylemiyle özellikle geniş ailelerde kutsal temellerin ve inanç bağının önemini vurgulamaktadır. Birey toplumsal yaşamın kurallarını, ilkelerini, alışkanlıklarını, paylaşma ve iş bölümünü, görev ve sorumluluklarını, inançlarını, ibadet biçimlerini ve diğer yaşamsal fonksiyonlarını ailede öğrenerek toplumda yaşantıya dönüştürmektedir. Burada ailenin bireyi yetiştirme ve toplumu şekillendirme adına çok önemli ve ciddi görevleri olduğu görülmektedir.

Güvenliği sağlama

Bir çocuk, doğduğunda korumasız, aciz her şeye muhtaç haldedir. Onun en temel fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayan, en aciz olduğu anda besleyip,

*Fıtrata dayalı
bir iş birliğinde
kadın ve erkek
birbirini teyid
eder, birbirini
tekmil eder,
birbiriyle ittihad
eder, birbirine
kuvvet verir;
kadını ve erkeği
gereksiz yüklerden
ve sorumlulardan
kurtarır; kadın
ve erkekteki
noksanlıklar
tekmil edilir.*

Ailenin, hususan annenin şefkat kahramanı olması ve şefkatini çocuklarını büyütmeye fedakârane kullanması ve onları geleceğe ve ahirete hazırlamaları manidardır.

büyüten, barınak sağlayan, giydiren, yetiştiren ailedir. Dış çevreden gelen maddi ve manevi her türlü zararlı etkilerden onu koruyan, ona yaşanabilir bir çevre hazırlayan yine ailedir (Gökçe, 1990). Aile kendi üyelerini hususan çocukları ciddi şekilde mahfaza etmeye çalışır. Çocukları fiziki koşullara ve tehlikelere karşı koruduğu gibi sevgi, şefkat, cesaret, sabır, hoşgörü ve benzeri duygularla donatarak daha donanımlı ve sağlıklı olarak büyümelelerine yardımcı olur. Nursî, ailenin korumacılık özelliğinin sadece insanlarda olmadığını hayvanlar aleminde de bu özelliğın olduğunu şu cümlelerle belirtir: Zayıf ve nazenin yavrulara bakın! Cenab-ı Allah tarafından annelere verilen şefkatten dolayı anneler hassasiyetle bebeğini besler, üzerine kol kanat gerer. Canavar suretinde bir dişi aslanın yakaladığı avı yemeden yavrusuna yedirmesi tamamen ilahi bir şefkat ve rahmetin tecellisidir. Tavuk gibi korkak bir hayvan, şefkatten dolayı yavrusunu köpekten korumak için, kafasını ite kaptırır. (Nursî, 2005).

Ailenin, hususan annenin şefkat kahramanı olması ve şefkatini çocuklarını büyütmeye fedakârane kullanması ve onları geleceğe ve ahirete hazırlamaları manidardır. Burada Nursî'nin dikkat çektiği bireyin bir bütün olarak ruhen, zihnen ve bedenen korumaya alınması, ancak İslami terbiye ile bezenmiş ailelerde mümkündür.

Nursî, ailenin güvenliği sağlama işlevini sadece bireyi fiziki olarak koruma altına almak değil, sevgi ve şefkatle aklını, ruhunu ve diğer zihinsel ve duygusal özelliklerini de korumaya çalışmak olarak tanımlamaktadır. Bu bağlamda, “Nev-i beşerin hâyat-ı dünyevîyesinde en cemiyetli merkez ve en esaslı zemberek ve dünyevî saadet için bir Cennet, bir melce, bir tahassungâh ise, âile hâyatıdır. Ve herkesin hânesi, küçük bir dünyasıdır. Ve o hâne ve âile hâyatının hâyatı ve saadeti ise; samimî ve ciddi ve vefadarâne hürmet ve hakîkî ve şefkatli ve fedakârâne merhamet ile olabilir.” (Nursî,2005). Aile yüz yüze, samimi ve birincil ilişkilerle bireyler arasında sevgiyi artırır, nefreti azaltır, gerilimi yumuşatır, dayanışma ortamı oluşturur. Aile, üyelerinin birbirini kollamalarını, karşılıklı sevgi ortamı oluşturarak huzurlu ve güvenli yaşamalarını sağlar. Sürekli kavgaların, ağız dalaşlarının ve tartışmaların yaşandığı bir aile ortamında bedensel ve ruhsal yönden sağlıklı ve güvenli bireyler yetiştirmek mümkün değildir. Sürekli kavgaların yaşandığı bir ailede birey büyük bir endişe, kaygı, korku ve tedirginlik içinde büyür. Güvensiz birey, güvensiz toplumlara oluşturur. Güvensiz toplumların beka sorunları vardır.

Sosyalleşmeyi sağlama

Bireyin sosyal normları ilk öğrendiği ve sosyalleştiği ortam ailedir. Sosyalleşme süreci bireyin doğuştan itibaren toplum üyeliğini kazanmasında geçirdiği safhaların tümüne verilen genel addır (Erkal, 1987). Toplumsallaşma uzun soluklu bir süreçtir. Bu süreç, bireyi topluma kazandırma ve topluma uyum sağlama surecidir ve gerçek anlamda ancak eğitimle gerçekleşebilir. Sosyalleşme ve sosyal uyuma ilişkin yapılan çalışmalar, ailenin çocuk üzerinde sosyal becerilerinin kazanılması açısından son derece önemli

olduğunu göstermiştir. Anne, baba ve ailenin diğer bireylerinin çocukla olan etkileşimi, çocuğun aile içindeki yerini belirlemektedir. Çocuğa yöneltilen davranış formları ve ona karşı takınılan tavırlar, ilk yaşantıların örülmesinde büyük önem taşımaktadır.

Çevrenin kişiliğin şekillenmesinde önemli etkisi olduğunu savunan Gazali'ye göre bilgi, beceri ve kişilik kazanmada çevrenin rolü büyüktür. Çocuk önce farkında olmadan çevresindekileri taklit eder, zamanla bu davranışlar alışkanlık haline gelir; böylece bilgi dağarcığı ve kişiliği şekillenir. Gazali, "İnsan bulunduğu kabın şeklini alan sıvı gibidir." benzetmesiyle kişiliğin oluşmasında çevrenin önemine dikkat çeker. Çocuk, sosyal hayata uyum sağlayacak davranışları küçük yaşlarda aile içinde öğrenir ve bu öğrenmeler kolay sökülüp atılamayacak kadar derin bir şekilde yerleşir.

Nursî aile içinde sağlıklı bir sosyalleşme süreci için ailenin özelliklerini şöyle açıklar: "memleket dahi bir hanedir ve vatan dahi bir millî ailenin hanesidir. Eğer iman-ı âhîret bu geniş hanelerde hükmetse, birden samimî hürmet ve ciddî merhamet ve rüşvetsiz muhabbet ve muavenet ve hilesiz hizmet ve muaşeret ve riyâsız ihsan ve fazilet ve enâniyetsiz büyüklük ve meziyet o hayatta inkişafa başlarlar." (Nursî, 2005). Toplumun kabul göreceği bir sosyalleşme ve istedik toplumsal davranışlar edinmede aileye önemli görevler düşmektedir. Bu nedenle ailenin bu özellikteki bir bireyi yetiştirebilmesi için fazilet sahibi olması gerekir.

Aidiyet duygusu ve çevre edinme

İnsanların en önemli yaşamsal ihtiyaçlarından birisi de herhangi bir aileye, gruba veya topluma mensup olma ya da aidiyet duygusunu tatmin etmedir. Özellikle aşırı bireyselleşmenin yaşandığı günümüzde bu duyguya daha fazla ihtiyaç duyulmakla birlikte en güzel yaşandığı ve doyurulduğu yer de şüphesiz aile ortamıdır.

Birey bir aile ortamında dünyaya gelir ve aile fertleri, akraba, eş, dosttan oluşan bir çevreyi hazır bulur. Aile, yeni ilişkilerle tanıdıklar edinerek bireyin çevresini genişletir. Bu bağlamda aile birey yaşamının en donanımlı çevresidir. Aile içindeki saygı, sevgi, aile fertlerinin birbirlerine sadakati, iş bölümü, görev ve sorumluluklar gibi bilinç alanlarının oluşması güvenli ve itibarlı çevre anlayışını güçlendirir.

Nursî, eşlerin birbirine sadakati konusunda kadına özel bir fonksiyon yükler, neredeyse ailenin kurulması, istikrar ve devamının kadının akıllı, sabır ve sadakatına bağlı olduğunu söyler. "Aile de bir vücuttur ve san'at-ı Rabbâniyenin intizamına, nizamına ve insicamına delildir. Erkek ya da kadın; bu vücudun birer parçaları, bir elmanın iki yarısı, san'at-ı Rabbâniyenin intizamının, nizamının ve insicamının birer ispatı hükmündedir. O nedenle insan, bir refıkaya veya bir refike muhtaçtır." (Nursî, 2005) diyerek aile içi fertlerinin birbirleriyle olan ilişkilerinin ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır. Yine çevre edinme ve çevrenin genişletilmesi bağlamında Nursî'nin şu sözü manidardır. "İnsan, sair hayvanata muhalif olarak,

Çocuk, sosyal hayata uyum sağlayacak davranışları küçük yaşlarda aile içinde öğrenir ve bu öğrenmeler kolay sökülüp atılamayacak kadar derin bir şekilde yerleşir.

Çocuk ailedeki
yetişkinleri izleme
ve taklit etme
eğiliminde iken,
ailedeki genç
bireyler farklı
arayışlar içine
girebilirler.

hanesiyle alâkadardır olduğu misillü dünya ile alâkadardır ve akaribiyle münasebettar olduğu gibi, nev'-i beşer ile de ciddî ve fitrî münasebettardır.” (Nursî, 2005).

Çevre edinme ve genişletme seyri toplumsal bazda aileden topluma, insan bazında ise akrabadan insanlığa doğru bir eğilim gösterir. Ailede üyeler arasında empatik bir anlayışla paylaşma ve karşılıksız fedakârlık ile çevreye uyum sağlanır (Özgüven, 2000). Aile, bireyelerine diğer insanlara karşı fedakâr olmasını, diğergam olmasını, başkaları ile paylaşmayı bilmesini, böylece bir sosyal düzen içinde ancak varlığını devam ettirebileceğini öğretir (Nirun, 1994).

Ailenin Eğitim İşlevi

Çocuğun eğitiminden ve yetiştirilmesinden aile sorumludur. Aile, en temel birimi ve üyesi olduğu toplumun ihtiyaçlarını karşıladığı gibi kendi üyesi olan bireyin de eğitim ihtiyacını karşılamaya çalışır. Bireyin hayatına dair uhrevî ve dünyevî her türlü eğitimi ailede başlar ve eğitimin temel ailede atılır. Çocuk ailede aldığı eğitim ve telkinlerle hayata hazırlanır ve mesleğe yönlendirilir (Gökçe, 1990). Çocuğun eğitiminde ve yetişmesinde aile içi huzur, karşılıklı anlayış, sevgi, saygı ve güven ortamı çok önemlidir. Ancak aile kavramı çocuk ve yetişkinler için farklı anlamlar taşımasına rağmen bireyin sonraki yaşantısı üzerinde etkili olacak çok sayıda belirleyici öğeyi içerir. Çocuk ailedeki yetişkinleri izleme ve taklit etme eğiliminde iken, ailedeki genç bireyler farklı arayışlar içine girebilirler. Onun için ailedeki yetişkinlerin çocuklar için rol model olması ve gençlerin sorularına inandırıcı ve tatmin edici cevaplar vermeleri gerekir. Gencin kendi sorunlarının çözümünü, sorularının cevabını dışarıda aramaması gerekir.

Çocuğu eğitmenin yolu ona önce güven ortamı sağlamadan geçer. Kendini güven içinde hissetme nasıl eğiticinin sevgisini kazanmakla gerçekleşiyorsa, güven içinde bulunan da başkalarını sevme davranışını gösterir (Babalıoğlu, 1978). Birbirine karşılıklı sevgi ve güven duyan bireyelerin oluşturduğu en etkin topluluk hiç şüphe yok ki ailedir. O halde çocuğu eğitmek için en güvenli yer aile ortamıdır. Aile ortamının güvenli olması sağlıklı ve dengeli bir kişilik geliştirmesine katkı sağlar. Nursî, “İnsanın husussan Müslümanın tahassüngâhı ve bir nevi cenneti ve küçük bir dünyası aile hayatıdır. Dünyevî saadet için bir Cennet, bir melce, bir tahassüngâh ise; aile hayatıdır.” (Nursî 2005) söylemiyle birey güvenliği için ailenin ne kadar önemli olduğunu açıklar. Bireyin en güvenli sığınağı, en mutlu olduğu yer tabii olduğu ailesidir. Nursî, ailenin bireyin küçük bir dünyası ve cenneti olduğunu belirtmesi aile fertlerinin maddî ve manevî dünya ve ahiret boyutlarında doyum sağladıklarını ve mutlu olduklarını göstermektedir.

Bireyi geliştirme

Günümüzün demokratik toplumlarında özellikle eğitimli ailelerde bireye verilen değer artmıştır. Aile bireyin doğal ve toplumsal çevresini tanıyıp, yararlanmasını ve kendini yetiştirmesini sağlar. Aile verdiği temel

eğitimle bireyin kendisini, zihinsel, bedensel ve duygusal yönden geliştir-
mesine öncülük eder. Bireyin yeteneklerine, ilgilerine, ihtiyaçlarına ve ben-
zeri bireysel özelliklerine uygun eğitsel ortam hazırlar, bireye bilgi, beceri,
tutum ve değerleri kazandırır. Birey ailede aldığı eğitimle topluma faydalı
olur, mesleğe yönlendirilir, statü kazanır, gelir elde eder ve kendini gerçek-
leştirir. Aynı şekilde çocuğun ahlâk olgunlaşma süreci de yine ailede baş-
lar. Bu bağlamda çocuğun ailedeki eğitim sürecinde ebeveynler, eğitimin
ve çocuğun doğasına uygun olarak farklı görevler üstlenirler. Nursî “Ben
şefkat dersini çocukluğumda annemden aldım. Hikmet intizam ve nizam
dersini de rahmetli babam Mirza’dan aldım.” diyerek çocuğun eğitiminde
anne ve babanın görev ve sorumluluklarının niteliğini ve önemini açıklar.
Buna rağmen Nursî çocuğun eğitiminde annenin yerini şöyle açıklar. “İn-
sanın en birinci ustası ve te’sirli muallimi, onun validesidir.” Nursî, çocu-
ğun duyuşsal alandaki öğrenmelerinde annenin çok daha etkili olduğunu
kendi hayatındaki şu örnekle açıklar. “Ben seksen sene ömrümde, seksen
bin zatlardan ders aldığım halde, kâsem ediyorum ki, en esaslı ve sarsılmaz
ve her vakit bana dersini tazeler gibi, merhum validemden aldığım telkinat
ve mânevî derslerdir ki, o dersler fitratımda, âdetâ maddî vücudumda çe-
kirdekler hükmünde yerleşmiş. Sair derslerimin o çekirdekler üzerine bina
edildiğini aynen görüyorum. Demek, bir yaşındaki fitratıma ve ruhuma
merhum validemin ders ve telkinatını, şimdi bu seksen yaşındaki gördü-
ğüm büyük hakikatler içinde birer çekirdek-i esâsiye müşâhede ediyorum”
(Nursî, 2005). Aile ve aile olma yolundaki gençlerin bu örnekte çıkaracak-
ları çok büyük dersler vardır. Her ailenin en değerli varlığı çocuğudur. Onu
hayata daha donanımlı ve eğitilmiş olarak hazırlamak için elinde gelini ya-
par. Bu süreçte aile içindeki davranışlarımız, söylemlerimiz, alışkanlıklarımız,
yaşam biçimimiz, inançlarımız gibi yaşantıların çocuğun ileriki haya-
tını şekillendirmede temel oluşturduğunu ve ruhunda derin izler bıraktığını
bilmemiz, bunları kontrol altına almamızı sağlar. Okul öncesi dönemde ço-
cuklara verilen eğitimin, bundan sonra verilen tüm eğitimlerden daha etkili
ve verimli olduğu tüm eğitim otoritelerince kabul görmektedir.

Yöneltme ve tercih

Her ailede farklı düzeylerde değişik yeteneklere sahip bireyler bulunur.
Ailenin görevi, üyelerini ilgi, ihtiyaç, merak, güdü, beklenti, yetenek gibi bi-
reysel özelliklerini belirleyip ona göre yönlendirmek ve eğitmektir. Aile sa-
hip olduğu her türlü imkân ve fırsatlarını çocuğunun eğitimi ve gelişimi
için seferber eder. Ailede her birey kendine özgü, ilgi duyduğu ve yetenekli
olduğu alana yönlendirilir. Çocuğun yeteneklerini belirleyip yönlendirmek
ve yetenekleri doğrultusunda eğiterek yetiştirmek için ailenin ciddi eğitim-
li olması gerekir. Özellikle yetisi ailesine bağlı, özgüveni basiretini aşan, kör
cesaretin hakim olduğu hassas dönemlerde çocuğu eğitmek için ailenin iyi
bir veri mühendisi olmanın yanı sıra dikkatli bir yetenek avcısı da olma-
sı gerekir.

*Hikmet intizam
ve nizam dersini
de rahmetli
babam Mirza’dan
aldım.” diyerek
çocuğun
eğitiminde anne
ve babanın
görev ve
sorumluluklarının
niteliğini ve
önemini açıklar.*

*Kendi ayaklarının
üzerinde dura-
bilen, görev ve
sorumluluklarının
farkında olan, aka-
demik özgüveni
yüksek, ahlaken
olgunlaşmayı
sağlayan bireyler
aşırı uçlardan
uzak denge
anlayışının hâkim
olduğu ailelerde
yetişirler.*

Aile kendi içinde ideal rol modeller oluştursa bile çoğun sanal ve gerçek çevresi onu ciddi derecede etkilemektedir. Aile içinde bireysel yaşamı tercih eden çocuk tamamen sosyal medyanın etkisi altındadır. Orada edindiği çevre ve arkadaşlıklar onun kişiliğini, karakteristik yapısını, meslek seçimini, dünya görüşünü, yaşam felsefesini ve bu yöndeki tüm tercihlerini etkiler, belki de değiştirir.

Bu nedenle çocuğun kontrolünü sağlama ve yönlendirmede ifrat ile tefrit arasındaki vasatı yakalamak lazımdır. Aşırı kontrol altındaki çocuğun oluşturacağı ezik kişilik ile kontrolsüz çocuğun oluşturacağı sorumsuz kişilik de sorunsal bir durumdur. Kendi ayaklarının üzerinde durabilen, görev ve sorumluluklarının farkında olan, akademik özgüveni yüksek, ahlaken olgunlaşmayı sağlayan bireyler aşırı uçlardan uzak denge anlayışının hâkim olduğu ailelerde yetişirler. Aynı şekilde; cömertlik, cimrilik, temizlik, düzenlilik, dağınıklık, çekingenlik ve sosyallik gibi alışkanlıklar da çocukluk döneminde aile içinde kazanılan özelliklerdir. Bu anlamda aile istenilen rol model görevini üstlenerek, toplumsal gerçeklere uygun, kabul gören davranış ve söylemlerle çocuğa örnek teşkil etmelidir.

Sonuç ve Tartışma

Ailenin toplum içinde üstlenmiş olduğu görevler hem toplumun hem de insanlığın geleceği açısından çok önemlidir. Aile toplumun geleceğini belirleme çabasında toplumun görevlerini de üstlenmektedir. Çünkü topluma istikrar sağlayan aile insanlığa da büyük bir hizmet sunmaktadır.

Aile biyolojik işlevi ile neslin devamını sağlamaya çalışırken aynı zamanda insan türüne de istikrar kazandırmaktadır. Bu bağlamda aile onuru, mahremiyeti, ahlaki yapısı, inançları ve tercihleri insanlık açısından önem arz etmektedir.

Ailenin mahremiyet özelliğini Brandeis, “insanların yalnız kalma hakkı” ve “özgür insanlar tarafından en çok değer verilen hak” olarak tanımlamaktadır. Aileyi kutsayan bu tanım, mahremiyetin birey, aile, toplum ve insanlığın fitri bir özelliği olduğunu göstermektedir. Bu görüşü savunan düşünürler ailenin hem dünyevi hem de uhrevi görevlerinin olduğunu söyleyerek aile, bireylerini hem dünyaya hem de ahirete hazırladığını söylerler. İnsanda sonsuz yaşama isteği ve sahip olduklarından daha fazlasına sahip olma arzusu onun ebed için yaratıldığını göstermektedir. Bu yaratılış gayesi insanların özgürlük anlayışına ve özgür yaşama alışkanlıklarına biçim kazandırmaktadır.

Diğer tarafta Lyon, çağdaş aile bünyesindeki mahremiyeti özgürlüğün önündeki en büyük engellerden birisi olarak görmektedir. Bu görüşü savunanlar, özgürlük kavramını insanlık fitratına aykırı tanımladıkları ve sonsuz yaşama isteğine sahip olmalarına rağmen insan hayatının dünyadan ibaret olduğunu düşünürler. Bunlar sağlıklı bir toplum için aileye ihtiyaç olmadığını ve insan neslinin devamı yani çoğalma için de evlilik ve nikâha gerek olmadığını savunurlar. Az ama etkili olan bu kesimin amacı, ailesiz

tolumlar oluşturmak ve nikâhsız çoğalmayı teşvik etmektir. Toplumu ve bireyi cinsiyetsizleştirme çabalarının da bu düşüncenin ürünü olduğu bilinmektedir.

Ailenin yapısını bozan, toplumu kaosa sürükleyen ve insanlığın geleceğini tehlikeye atan ailesiz toplum ve nikâhsız çoğalma yaklaşımları başta İslam dini olmak üzere tüm semavi dinlerce reddedilmektedir. Bu nedenle Nursî, ailenin bireyin en güvenli sığınağı, moral kaynağı, teselligahı olduğunu söyler. Ailenin mahremiyeti, ahlaki yapısı toplumun asayişini muhafaza ettiği gibi insanlığın onurunu da korumaktadır. Bireyin bir bütün olarak eğitilmesi ve aile eğitiminin dünyevi ve uhrevi olması gerektiğini söyleyen Nursî, aileye iman ışığının girmesinin birey eğitimi açısından önemli olduğunu belirtir.

Aile çocukların biyolojik gelişimini desteklediği gibi, zihinsel ve duygusal özelliklerinin gelişimine de katkı sağlar. İnsanın ilk ve en etkili öğretmeni hiç şüphe yok ki onun annesidir. En esaslı ve sarsılmaz eğitim ailede alınan eğitimidir. Bu nedenle bireyin küçük yaşta ailesinden aldığı eğitim daha sonra alacağı tüm eğitimlerin temelini oluşturduğu gibi kişilik yapısının da esaslarını oluşturmaktadır. Hakiki imanı elde eden aileler kâinata meydan okuyan bireyler yetiştirerek insanlığa büyük hizmetler sunmaktadır. Bireyler aileye, aileler topluma, toplum insanlığa fedakârane bağlıdır. Birbirini teyit eder, güç verir, istikrarı sağlar.

Kaynaklar

- Aydın, M. Z. (2014). Çocuğun Eğitiminde Ailenin Önemi. Somuncubaba Aylık İlim Kültür ve Edebiyat Dergisi. Sayı 168
- Bilgin, S. (2018). Risale-i Nur'da Aile Kavramı. Risalehaber.
- Karataş, K. (2001). Toplumsal Değişme ve Aile. Toplum ve Sosyal Hizmet, 12 (2), 89-98. <https://Dergipark.Org.Tr/En/Pub/Tsh/Issue/48488/616790>.
- Nursî, S. (2005). Lem'alar. Yeni Asya Neşriyat
- Nursî, S. (2005). Şuâlar, Yeni Asya Neşriyat
- Nursî, S. (2005). Sözler, Yeni Asya Neşriyat
- Websit1.: [Http://www.Yeniasya.Com.Tr/Labika/Said-Nursi-Olmak-Cocukluktan-Baslar_152210](http://www.Yeniasya.Com.Tr/Labika/Said-Nursi-Olmak-Cocukluktan-Baslar_152210)
- Aksoy, Z., Demir, F., Şimşek, G. N., - Keçeli, H. (2020). Yuvalarımız Tahassüngâhımız Olsun Mu? Bizim Aile Dergisi
- Çimiç, A. (2019). Bediüzzaman'ın Ailesi. Yeni Asya Gazetesi, 18 Kasım 2019
- Duran, B. ve Sülükçüler, S. (2017). Said Nursî'nin Aile Modelinin Firma Ailesine (Stakeholder) Uygulanması. İktisat Sayısı • Yıl: 2017 Sayı: 3 147
- Freyer, H. (1964). Din Sosyolojisi. Çev. Turgut Kalpsüz. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Hakiki imanı elde eden aileler kâinata meydan okuyan bireyler yetiştirerek insanlığa büyük hizmetler sunmaktadır.

-
- Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (36), 381-404.
- Gökalp, Ziya, (1978), Makaleler 1x, Hz.: Şevket Beysanoğlu, İstanbul.
- Gökce, Birsen, (1990), "Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme", Aile Yazıları I,
(B.Dikeçligil ve A. Çiğdem) Ankara: Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Bilim
Serisi No: 5/1, Ss.205-223.
- Sezal, İhsan, (1981), Sosyal Bilimlerde Temel Kavramlar, Ankara: Birlik Yayınları.
- Tezcan, Mahmut,(1985), Eğitim Sosyolojisi, 4. Baskı. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Özgüven, İ. (2000). Evlilik ve Aile Terapisi. Ankara: Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayını.
- Websit2.: <http://www.SaidNursi.De/KucukSaidin-Ailesi-ve-Hocasinin-Hayranligi/>
- Websit3.: sorularlarisale.com